

Poglavje 1

Načrt parjenja in izračun sorodstva

Rejcem že dalj časa pošiljamo seznam predvidenih odstavitvev in priporočena parjenja. Tako za vsa vzrejna središča pred predvideno odstavitvijo naredimo naslednje:

- a) izračunamo plemenske vrednosti za vse lastnosti v agregatni genotipski vrednosti (AGV), izračunamo AGV, določimo rang in kakovostni razred, v katerega je žival lahko uvrščena,
- b) predvidimo datum odstavitve,
- c) za vse čistopasemske svinje izračunamo koeficiente sorodstva z rejcu dostopnimi merjasci. To naredimo tudi za živali, ki naj bi jih izločil po plemenski vrednosti, saj mora pri izločevanju upoštevati tudi svinjo in pujske, ki pa jih tu ne vidimo.

1.1 Posredovanje podatkov in rezultatov

Tak spisek bo aktualen, če rejec pošilja prasiatve dvakrat mesečno. Prasiatve potrebujemo dvakrat za to, da je število pujskov ob rojstvu že vključeno pri obračunu plemenskih vrednosti. Pri svinjah, kjer zadnjega gnezda ni, plemenske vrednosti ne morejo biti aktualne, saj so podatki stari pol leta.

Datume, do katerih naj bi bili podatki posredovani do nas, da pravočasno opravimo izračune, najdete na spletnih straneh, kjer je objavljen razpored del, pri vašem selekcionistu ali kar pri nas neposredno. Ker se razpored lahko spremeni, ga na tem mestu ne bomo navajali.

Rejcem in njihovim selekcionistom izpise pošiljamo po elektronski pošti. To je zagotovilo, da bodo rezultati prispeli na naslov pravočasno. Rejcem, ki še nimajo elektronske pošte, se lahko izračune dostavlja na dogovorjen način, vendar tako ni zagotovila, da bodo izračun prejeli pravočasno. Rejci, ki tega ne žele prejemati, odločitev pošljejo v pisni obliki.

1.2 Seznam predvidenih odstavitvev

Seznam predvidenih odstavitvev izpisujemo dvakrat mesečno, da zagotovimo, da rejec prejme dokument še pred odstavitvijo svinj. Izpis vsebuje spisek živali, ki naj bi jih rejec odstavil na predlagani dan. Izračunana je dolžina laktacije, predviden datum pripusta, navedena sta

agregatna genotipska vrednost, rang in kakovostni razred živali po zadnjem izračunu plemenskih vrednosti. S spiskom naj bi si rejec pomagal pri pregledu svinj pred odstavitvijo. Priporočamo naslednje:

- ▷ Na kmetiji, ki ima status nukleus, naj bi prevladovale svinje kakovostnega razreda "D" (dom) ali "DO" (dom - ohranitev linije). Kakovostni razred "DO" se določa na pobudo rejca, terenskega selekcionista ali centra, kadar se ugotovi, da bi izgubili posamezno linijo. Predvsem te svinje parimo z merjasci iste pasme.
- ▷ Svinje s kakovostnim razredom "R" (reprodukcija) rejec uporablja predvsem za vzrejo plemenskih mladic hibrida 12. Svinje pasme slovenska landrace - linija 11 (11) in merjasci pasme slovenski veliki beli prašič (22) so nesorodni.
- ▷ Svinje s kakovostnim razredom "T" so predvsem potomke merjascev, ki niso opravili preizkusa proizvodnosti. Plemenska vrednost merjascev bo izračunana na osnovi preizkusa potomcev. Potomke uporabljamo le v kontroliranih rejah (vzrejna središča in vzorčne kmetije), ki izvajajo preizkus in niso namenjene prosti prodaji. V kakovostni razred "T" uvrstimo vse potomke ne glede na dosežene rezultate. Rejcu predlagamo, da je pri teh živalih pozoren na agregatno genotipsko vrednost (AGV) in izbere tiste z višjo vrednostjo.
- ▷ Svinje kakovostnega razreda "P" (pitanje) so namenjene prireji pujskov za pitanje. Čistopasemskih svinj tega kakovostnega razreda naj ne bi imeli na vzrejnih središčih ali v tistem delu črede, kjer se odbira plemenski podmladek.
- ▷ Rejcem priporočamo, da svinj kakovostnega razreda "K" (klanje), ne uporabljajo za prirejo pujskov in jih čimprej zamenjajo z boljšimi mladnicami. Nikakor pa živali niso primerne za vzrejo plemenskega podmladka.

Pri pregledu svinj naj rejec dodatno upošteva še:

- ▷ izgled svinje, kjer je pozoren na funkcionalne lastnosti zunanosti (vime, stoja, konstitucija),
- ▷ starost svinje in proizvodne rezultate v zadnjih treh pravitvah (padanje velikosti gnezda, povečane izgube) in
- ▷ izgled pujskov v gnezdu (masa pujskov in izenačenost).

Za izločeno svinjo mora imeti rejec predvideno zamenjavo. Ob koncu laktacije naj bi rejec izločil približno polovico svinj, planiranih za izločitev, kar pomeni v povprečju nekako 1 svinjo na 10 prasitev. Nekatere svinje, ki so na meji, si lahko rejec označi in jih pripusti, če se pravočasno bukajo. Kriterije za izločanje svinj naj rejec s časom nekoliko povečuje. V primeru, da pa bi čredo preveč zmanjšal, bo seveda začasno nekoliko popustil. Pomembno je, da si v takem primeru pravočasno pripravi nove živali.

1.3 Predvideni datum odstavitve

Predvideni datum odstavitve določamo glede na naslednje kriterije.

- ▷ Večini slovenskih rejcev priporočamo, da odstavljajo na tri tedne.
- ▷ Najprimernejši dan v tednu je sreda, da se svinje pripušča ob ponedeljkih.
- ▷ Laktacija naj bi bila daljša od 28 dni in ne predolga. V času prilagajanja bodo nekoliko večje razlike.
- ▷ Laktacija po prvi prasitvi naj bi bila daljša, da se svinji dobro razvije vime.

Rejec, ki bo raje izbral drug dan v tednu, naj temu prilagodi svoj urnik dela in ga naj kasneje ne spreminja. Reje z več kot 100 plemenskimi svinjami se lahko odločijo tudi za 14-dnevni ritem.

1.4 Načrt parjenja

V nadaljevanju izpisa boste našli izračun sorodstva med razpoložljivimi merjasci in čistopasemskimi svinjami na seznamu, ki jih boste predvidoma pripuščali. Za razpoložljive merjasce veljajo vaši merjasci in merjasci iz obeh osemenjevalnih središč. Sorodstvo preverjamo samo za čistopasemska parjenja.

Merjasci so najprej razdeljeni v dve skupini. V prvi skupini so "domači" merjasci, ki so razvrščeni od nesorodnih do manj sorodnih. Priporoča se manj sorodne, torej tiste iz vrha seznama. V drugi skupini so merjasci iz tujih populacij, ki jih prepoznamo po serijski številki "09" pri ušesni številki. Merjasce iz tujih populacij, ki imajo kakovostni razred "D" ali "DO", lahko uporabljate enako kot domače merjasce. Rejci naj izvajajo parjenja tudi z merjasci s

kakovostnim razredom "T", vendar z njimi pariyo predvsem tiste svinje, ki so preveč sorodne z drugimi merjasci.

Dokončen izbor lahko naredi le rejec, ker le on in na osemenjevalnem središču, kjer izbira seme, vedo, če je seme na razpolago ali je merjasec prost. To rejcu omogoča, da svinje pred odstavitvijo pregleda in izločuje. Ob pripustu merjasce izbira samo po kakovostnem razredu, koeficientu sorodstva s svinjo in razpoložljivosti. Pri določanju parov se ne oziramo več na agregatno genotipsko vrednost ali napovedi posameznih plemenske vrednosti, ampak v nukleusih pare izbiramo naključno.

Pri rednih pregonitvah lahko za čistopasemske svinje uporabimo isti seznam (od zadnje odstavitve), kadar pa je zaostanek daljši, pa se v prašičereji odločamo samo za izločitev ali pa za križanje. Tu preverjanje sorodstva ni potrebno. Med pripustom in pravitvijo ne odbiramo ali izločamo po AGV. Prevladovali bodo reprodukcijski vzroki, zato nove napovedi niso pomembne.

Rejec v nukleusu naj bi uporabljal enakomerno kar 16 merjascev. Pri nas pri pasmi slovenski landrace - linija 11 nimamo še tega števila merjascev, zato rejce naprošamo, da merjasce čimbolj enakomerno uporabljajo. Da bi imeli boljši pregled, lahko za svoje potrebe nastavijo dokument "Evidenca rabe merjascev". Nanjo napišejo seznam merjascev iz našega seznama in pripust označijo s črtico. Tako bodo imeli pregled, kako pogosto uporabljajo posamezne merjasce in jih bo spomnilo na to, da je morda potrebno naročiti seme drugih merjascev. Naši obračuni lahko prihajajo s prevelikim zamikom, da bi lahko uspešno nadomestili to priročno evidenco. Podatke o merjascih boste našli v katalogu na spletnih straneh.

1.5 Zaključek

Pričakujemo tudi, da se rejci na ponujena orodja in predloge odzivajo. Tako pričakujemo, da se udeležujejo srečanj, kjer se lahko o posameznih opravilih tudi pogovorimo. Pričakujemo njihove izkušnje pri uvajanju novosti. Prepogosto opažamo, da se stanje ne izboljšuje, da predlogi niso v praksi preverjeni. Zavedamo se, da je navade težko spremeniti, so pa nam lahko spodbuda za aktivnejše sodelovanje. Odmevi iz rej, ki kažejo na to, da se novosti uvajajo, spodbujajo še druge oblike sodelovanja.

prof. dr. Milena Kovač